

ČASOVNO MESTO BRONASTE VERIŽICE Z DVORIŠČA SAZU

FRANCE LEBEN

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana

Pri izkopavanjih obsežne nekropole kulture žarnih grobov na dvorišču Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU), ki jih je v letih 1964 in 1965 vodil Mestni muzej v Ljubljani, so razširili izkopno polje tudi še na večkrat že prekopani in splanirani teren. Na tem mestu so v kvadrantu 31 približno 1,5 m globoko trčili v premetani plasti izven grobnih celot na razne med seboj pomešane prazgodovinske, antične in srednjeveške najdbe. Skupaj s prazgodovinskimi predmeti kulture žarnih grobišč (velika fibula očalarka, igla in sprimek bronastih obročkov — verižice) so našli tudi bronasto žlahtno patinirano verižico mlajšega datuma.¹

Verižico sestavlja še 128 okroglih členov, s stegnjeno ohranjeno dolžino 51 cm. Člen verižice je okrogel obroček (premera 4,7 do 5,0 mm) z dotikajočimi se konci iz pločevinastega traku: dolžine 14,9 do 16,0 mm, širine 2 mm in debeline 0,7 mm. Verižica je bila sestavni del nakita, ki je pri ženski noši poznega latena med seboj in preko prsi vezala obe fibuli na ramah (slika).

Za časovno interpretacijo najdbe imamo že nekaj oprijemljivih podatkov. Na dvorišču SAZU verižica ni osamljena latenska najdba. Že pri prvih izkopavanjih na tem kraju so v dveh uničenih žarnogrobiščnih grobovih bile latenoidne najdbe. V grobu št. 26 so našli del močno oksidirane železne verige za spenjanje meča, ki tipološko in funkcionalno ustreza železnim verigam mlajše železne dobe.² Tudi v grobu št. 51 so med drugim našli srednji del posodice, okrašene z grobimi vertikalnimi kanelurami.³ F. Starè trdi, da se tako ornamentirane posode javljajo v Sloveniji le v poznem latenu.⁴ Tretja doslej znana latenoidna najdba z dvorišča SAZU je še pasni jeziček poznolatske oblike iz druge polovice 1. stoletja pr. n. št.⁵ Našli so ga pri zadnjih izkopavanjih tudi že v sekundarni legi.

¹ Verižico mi je dobrohotno odstopil v objavo Ivan Puš, kustos Mestnega muzeja v Ljubljani. Na tem mestu se mu za kolegialnost lepo zahvalim. Mislim, da bo objava verižice pripomogla k poznavanju latenodobnih okrasnih predmetov na Slovenskem. S to željo naj ta prispevek z moje strani počasti umrlega profesorja dr. J. Klemenca v njegovem spominskem zborniku Arheološkega vestnika.

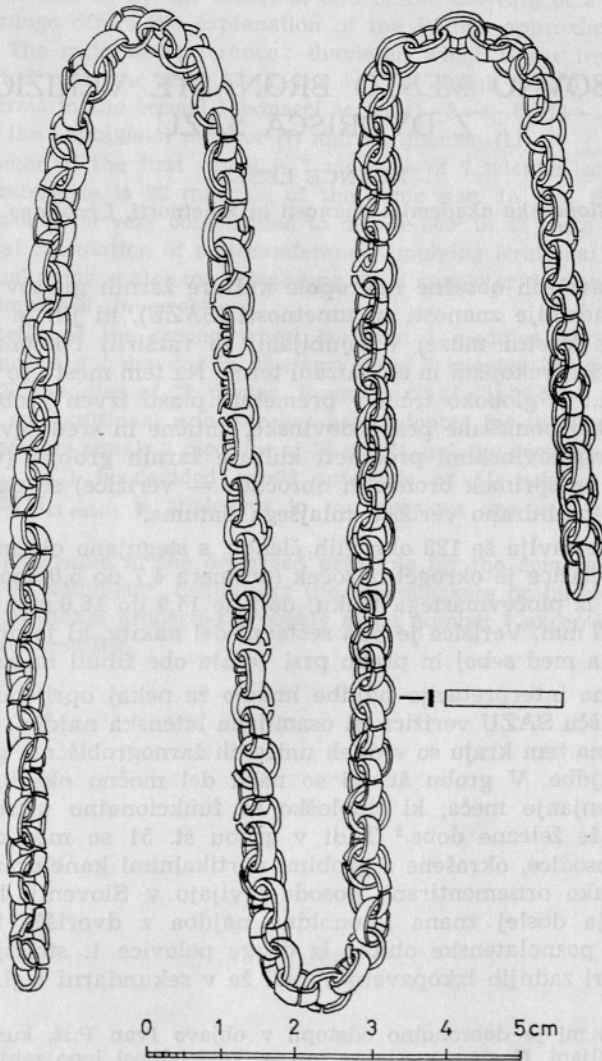
² F. Starè, Ilirske najdbe železne dobe v Ljubljani. Dela SAZU 9, 1954, 38, 110 in T. 22: 7.

³ F. Starè, ibidem 61 in T. 43: 3.

⁴ F. Starè, ibidem 110.

⁵ I. Puš, AV 17, 1966 (1967) 431 ss, sl. 2.

V širši okolici Ljubljane najdemo analogno verižico z dotikajočimi se konci v žganem, naknadnem latenskem grobu na robu halštatske gomile na Magdalenski gori pri Smarju.⁶ Visela je na fibuli, ki po srednjelatenski shemi sodi v šmarješki kulturni horizont s poudarkom na njegovi mlajši stopnji.⁷

Bronasta latenska verižica z dvorišča SAZU v Ljubljani

Chaînette de bronze dela période de La Tène de la cour de l'Académie Slovène des Sciences et des Arts à Ljubljana

⁶ S. Gabrovec, AV 17, 1966 (1967) 176.

⁷ S. Gabrovec, ibidem 189, T. 23: 6.

Kam je časovno treba postaviti našo verižico v srednjeevropskem kulturnem krogu? Dejstvo je, da se v Sloveniji verižice pojavijo že v pozni halštatski dobi. Na certoških latenoidnih fibulah s samostrelnim peresjem jih zapazimo predvsem v Vačah;⁸ toda le z okroglim prerezom člena verižice. V mlajši železni dobi imamo na enojnih ali dvojnih verižicah sprva še polkrožen, konkavno usločen ali profiliran prerez bronastega traku, iz katerega je zvit člen verižice z dotikajočimi se konci.

Najbližje tipološke in funkcionalne podobnosti z našo verižico opazimo tudi v alpskem — švicarskem tipu bronastih verižic iz trakastih okroglih členov.⁹ Kot taka se pojavi najprej v Stradonicah na Češkem.¹⁰ Da naša verižica pripada res alpskemu tipu, vidimo v garnituri naramnih fibul s samostrelnim peresjem iz San Zena pri Nosbergu na Tirolskem.¹¹ Skoraj enaka verižica iz ploščatih bronastih členov veže fibuli dveh različnih tipov: srednjelatensko fibulo in fibulo iz zgodnje cesarske dobe.

Na podlagi teh tipoloških primerjav moremo našo verižico z dvorišča SAZU v Ljubljani postaviti v pozni laten Slovenije. Kot naprsni okras v kombinaciji s fibulama na ramenih je v rabi od prvega stoletja pred n. št. do prve polovice 1. stoletja našega štetja, toda najdlje do Klavdijevega časa.

RÉSUMÉ

La place temporelle de la chaînette de bronze de la cour de l'Académie Slovène des Sciences et des Arts

Lors des fouilles de la nécropole de la culture des nécropoles à urnes dans la cour de l'Académie Slovène des Sciences et des Arts à Ljubljana en 1964, on a trouvé dans les couches déjà remuées aussi une chaînette de bronze de date plus récente. Dans le costume féminin elle était suspendue par-dessus la poitrine et reliait entre elles les deux fibules sur les épaules.

Pour l'interprétation temporelle de la découverte, nous avons de la même place quelques découvertes de la période de La Tène. Dans la tombe No 26 on a trouvé une partie de chaîne en fer fortement oxydée servant à attacher l'épée.² Dans la tombe démolie No 51, on a trouvé entre autre aussi un fragment de vase à ornement cannelé qui n'apparaît en Slovénie qu'à la période de La Tène tardive.^{3, 4} La troisième découverte connue de cet endroit jusqu'ici est une lanquette de ceinture de forme de La Tène tardive.⁵

Nous voyons les analogies les plus proches de notre chaînette dans les chaînettes des fibules de la Magdalenska gora,⁶ qui par le schéma de la période de La Tène moyenne datent de l'horizon culturel de la Šmarjeta.⁷ Nous observons des analogies typologiques et fonctionnelles avec notre chaînette encore dans le type suisse alpin des chaînettes à anneaux plats⁹ et dans la garniture des fibules d'arbalète de San Zeno dans le Tyrol.¹¹

La place temporelle de notre chaînette est donc la période de La Tène tardive (1er siècle avant notre ère); elle vivait cependant encore dans la haute période impériale, mais tout au plus jusqu'à la période de Claude.

⁸ F. Starè, Vače. Arh. katalogi Slovenije 1, 1955, T. 37: 1—3.

⁹ J. Reitingger, Jahrbuch d. Oberösterr. Musealvereines 111, 1966, 226, Abb. 10: 7.

¹⁰ J. L. Pič, Starožitnostni zeme České 2, 1902, T. 27: 6.

¹¹ L. Franz, Festschrift für R. Egger 2, 1953, 227, Abb. 6.